

ARSÈNE LUPIN İSTANBUL'DA CİNGÖZ RECAİ İLE BİRLİKTE VE KARŞI KARŞIYA

Türkçe polisiye edebiyatının ilk örneklerine baktığımızda, polisiye okurunun özellikle İngiliz ve Fransız polisiyelerinin çevirileri sayesinde, Amanvermez Avni, Fakabasmaz Zihni, Cingöz Recai, Şeytan Hadiye, Tilki Leman gibi yerel kahramanların yanı sıra - hatta daha evvelinde- Sherlock Holmes, Nick Carter, Nat Pinkerton ve Arsène Lupin gibi ünleri dünyaya yayılmış kahramanlarla tanışma olanağı bulduğunu görürüz.¹ Bu kahramanlar arasında özellikle Sherlock Holmes ve Arsène Lupin ayrı bir yere sahiptir. Çünkü her ikisi de çeviriler dışında telif eserlerde de kahraman olarak karşımıza çıkmaktadırlar: *Arsen Lupen İstanbul'da* örneğinde olduğu gibi... 1928 yılında Server Bedi kaleminde çıkan *Sherlock Holmes'e Karşı Cingöz Recai* serisi de yine bu örneklerden biridir.

Bunun yanı sıra, Türkçe polisiye edebiyatında bu bahsettiğimiz kahramanların karşı karşıya getirildiği örneklerin yanı sıra, bizzat bu kahramanlara özdeş yerel yeni kahramanların yaratıldığı örnekler de bulunmaktadır. Bunların en bilinenleri arasında *Türklerin Sherlock Holmes'ü Amanvermez Avni*, *Türk Arsène Lupin'i Nahit Sami*, *İstanbul'un Arsène Lupin'i Elegeçmez Kadri'nin Sergüzeştleri* yer almaktadır.

Arsène Lupin serisi Fransa'da ilk kez 1905 yılında yayınlanır. Dönemin ünlü yayıncısı Pierre Lafitte, İngilizlerin *Strand* dergisine benzer aylık bir dergi çıkarmak istemektedir. *Je Sais Tout* (Her Şeyi Biliyorum) adıyla yayına girecek dergisi için Lafitte, *Strand* dergisinin ünlü Sherlock Holmes'üne benzer bir

¹ Türkçe'de polisiye edebiyat üzerine ayrıntılı bilgi için bkz. Edebiyatın İzinde: Polisiye Edebiyat, Yayına Hazırlayanlar: Seval Şahin, Banu Öztürk, Didem Ardalı Büyükarman, İstanbul: Bağlam Yayınları, 2013; Seval Şahin, Kültürel Sermaye, Kibar Hırsız ve Şehir, İstanbul: Bağlam Yayınları, 2012; Seval Şahin, Cinai Meseleler, İstanbul: İletişim Yayınları, 2017; Banu Öztürk, "Türkçe Edebiyatın İzinde Tekinsiz Bir Kahraman: Karanlık Konak'ta Ne Var?'ın Belkıs Süreyya'sı", Roman Kahramanları, Sayı: 25, Ocak-Şubat-Mart 2016, s.73-78.

kahraman arayışındadır ve Maurice Leblanc'dan bu kahramanı yaratmasını ister. Polisiye dünyasının en ünlü hırsız-dedektifi işte bu siparişten doğar.

 lk Ars ne Lupin  yk s  *Je Sais Tout*'nın Temmuz 1905 sayısında "Arrestation d'Ars ne Lupin" (Arsen Lupin'in Tutuklanması) adıyla çıkar ve çok beğenilir. Maurice Leblanc öykülere devam etmek istemez; çünkü o gerçek bir yazar olmak istemektedir, bu öykülerin edebi bir değer taşımadığını düşünür. Ancak Lefitte'in ısrarları üzerine ikinci  yk  "La Vie Extraordinaire d'Ars ne Lupin en Prison"u (Arsen Lupin'in Hapisteki Olaęanüstü Yaşamı) yazar. Bu iki hik ye 1907'de *Ars ne Lupin, Gentleman Cambrioleur* (Ars ne Lupin, Kibar Hırsız) adlı bir kitapta toplanarak basılır ve çok büyük ilgi görür. 20'den fazla kitaptan oluşan Ars ne Lupin serisinin meydana gelme hik yesi bu şekilde cereyan etmiştir. Artık İngilizlerin Sherlock Holmes' ne karşılık Fransızların da Ars ne Lupin'i vardır.

Peyami Safa ise yıllar sonra dünyaca  nl  İngilizlerin dedektifi Sherlock Holmes' n ve Fransızların kibar hırsız Ars ne Lupin'in karşısına Türklerin medar-ı  ftihar  Cingöz Recai'yi çıkarır. Böylelikle hem kahramanını özgün modelleriyle tanıştırmış olur hem de her ikisinin de hayranlığını kazandırarak onlardan bir adım daha öteye taşımış olur.

Arsen Lupen İstanbul'da kitabına geri dönersek;

Peyami Safa'nın bu romanı, 1935 yılında Yeni Neşriyat  irketi tarafından Vak t Matbaasında yayımlanır. Kitap 15 formadan meydana gelir ve her forma birbirinin devamı  eklinindedir. Dolaşısıyla ba ından sonuna vakaların birbirini takip ettiği bütünlüklü bir hik ye okumuş oluruz. Yani Sherlock Holmes-Cingöz Recai serilerinde olduğu gibi her forma birbirinden bağımsız hik yeleri içermemekte, tek bir romanın konusunu olu tırmaktadır.

Kitabın i  kapağında ise   yle bir ibare bulunmaktadır:

"Meşhur Fransız ve Türk kibar hırsızlarının şimdiye kadar ne kitap halinde ne de gazetelerde hiç neşredilmemiş yepyeni, akla gelmez hileleri ve  eytanlıklarile dolu, şaşırtıcı ve tüyler  rperti i, harikulade polis ve cinayet romanı".

Kitabın içinde okurun dikkatini ve ilgisini çekmek için yazılan bu ibarenin yanı sıra 500 hediye i bir müsabaka haberiyle de karşılaşırız. Bu müsabakanın amacı, okurun kendisini Sher-

lock Holmes gibi, Nat Pinkerton gibi, Nick Carter gibi bir polis hafiyesi farz ederek romanı dikkatle takip etmesini, olayın içinde geçen hiçbir sözü, hiçbir hareketi gözden ka  ırmamasını sağlamaktır. Çünkü “Esasen polis vakalarında değil, hayatın her safhasında bu dikkat şarttır. Onun için m  sabakamızı sizi eğlendirmek, düşündürmek veya talihiniz varsa faydalandırmakla kalmayacak, sizi dalgınlıktan kurtarmaya, daima tetikte ve uyanık bulunmaya da alı  tıracaktır.”

M  sabakada okurun   u gibi sorulara yanıt bulması beklenmektedir:

1-Ars  ne Lupin İstanbul'a nasıl ve hangi kimlik altında gelmiştir?

2-Cingöz Recai'nin bütün bu vakalardaki hakiki rolünü tahmin edebilir misiniz?

3-Polisin yerinde olsanız Ars  ne Lupin'i tutuklamak için hangi yollardan giderirsiniz?

Bu sorulara doğru ya da yakın cevaplar verenlerin ödüllendirileceği, sonuçların da bundan sonra yayımlanacak *Fantoma* serisinin kapağında açıklanacağı ilan edilir.

Ayrıca müsabakanın dışında her formanın kapağında yer alan ve kitabın sayfalarına serpiştirilen illüstrasyonlar okurun ilgisini ve merakını uyandırmak, muammayı pekiştirmek konusunda oldukça başarılıdır.

Roman bir gazete haberiyle ba  lar: “Ars  ne Lupin İstanbul'da!...”

Bu ilginç bir başlangıçtır. İlginç olan kılık değiştirerek insanları soyan Ars  ne Lupin'in İstanbul'a gelişinin tıpkı daha önce Sherlock Holmes'  n İstanbul'a gelişi gibi gazetelerden afişe edilmesinin yanı sıra romanda gazete haberlerinin önemli bir yeri olaca  ının göstergesi olmasıdır. Çünkü gerek Lupin gerek Cingöz, polise ve kamuoyuna ulaşmak için gazeteleri kullanmaktadır. Gazetede yayımlanan mektuplar anlatıma yardımcı olmakla birlikte, anlatımın ilgi çekici olmasını da sağlar.

Romanın başında Lupin'in İstanbul'a gelişinin, bir eroin   ebesinin başında olduğunun ve işlenen bir cinayette parmağı bulunabileceği ihtimalinin gazetelerde yazılması üzerine o da gazetelerde bir cevap yayımlar:

“Büyük Türk Milleti,

Tarihin ve tabiatın en güzel eserlerini göz önüne serdiği İstanbul şehrine gelişimin bütün yurdunuzda uyandırdığı alaka, bana büyük bir gurur vermişti. Fakat, aradan birkaç gün geçmedi ki, daha düne kadar ziyaret fırsatını bulamadığım Cinci Meydanı'ndaki tüyler ürpertici cinayetin benim elimden çıktığını zannedenlerin de bulunduğunu öğrendim. Ve bu, benim gururumu üzüntüye çevirdi. Hem de büyük bir üzüntü!... Nasıl? –diye sordum kendi kendime-nasıl?... Bütün hayatı böyle canavarları adalet pençesine vermek için polise yardım etmekle geçen benim gibi bir adamdan hâlâ şüphe edenler mi var? Bütün hayatımın ve maceralarımın bazen pek yarım yamalak ve kusurlu olmakla beraber tamamıyla ve birkaç defa Türkçe'ye çevrilmiş olduğunu biliyorum. Böyle olduğu halde benim, tırnaklarının ucunda bir damla kan lekesi bulunanlardan, hatta benim mesleğimden olmalarına rağmen sanatlarını büyük ahlaki prensiplere pek aykırı bir tarzda işleten hırsızlardan ne kadar nefret ettiğimi bilmeyenlerin gazeteciler gibi aydın bir sınıf arasında hâlâ bulunmasına şaşıtm kaldım.”

Burada ilk defa Fransız edebiyatından gelen bir kahramanın Türk bir yazarın elinden Türk kamuoyuna seslendiğini görüyoruz. Kötü ve yarım yamalak çeviriler yüzünden yanlış anlaşılmasından ve gazetecilerin yalan yanlış suçlamalarla kendisini yargılamasından büyük üzüntü duyduğunu söyleyerek aslında kendisini tekrar kendisi tanıtmaktadır.

Nitekim romanın ilerleyen sayfalarında eroin kaçakçısı ve katilin Hristo ve çetesi olduğu anlaşılır.

Romanda iç içe geçmiş olaylar birbirini kovalar. Bu olayları çözebilecek ve İstanbul'a neden geldiği bilinmeyen Arsène Lupin'i yakalayabilecek bir kişi vardır: Bir zamanlar Cingöz Recai'nin amansız takipçisi emekli polis Mehmet Rıza... Arsène Lupin'i kitaplarından ve hakkında çıkan haberlerden tanımaktadır. Mehmet Rıza Lupin'in ve çete lideri Hristo'nun, Lupin Hristo'nun, Cingöz ise hem Arsène Lupin'in hem Hristo'nun hem de Mehmet Rıza'nın peşindedir. Mehmet Rıza'ya Lupin'i yakalamak ve içinden çıkılmaz olayları çözmek için yardım teklifinde bulunur – ki bu ilk defa olmamaktadır. Amansız suçluları yakalaması

için Rıza'ya daha önce de yardımıda bulunmuştur. Ancak romanın kötü ve suçlu kahramanı Hristo     n  birden tuzağa düşürür. Peyami Safa    kahramanı aynı anda tuzağa düşürüp yan yana getirerek eşitler. Mehmet Rıza Ars ne Lupin'le ilk defa bu şekilde yüz yüze gelir, izlenimleri   yledir:

“Arsen Lupin: Arsen Lupin bu ha?.. Şurada, iki adım ötede, her tarafı sımsıkı ba lı olduğu halde, şakağından kanlar sızdığı halde, belki sancılar çektiği halde yüzü rahat, koyu yeşil ve uzun kirpikli zeki gözlerinin i i gülümseyen, geniş alınlı, parlak sarı saçlı adan Arsen Lupin demek!.. Avrupa'da Napolyon kadar meşhur, Kazanova kadar sevimli, Bismark kadar diplomat, Ro ilt kadar zengin, hakkında yüzlerce eser yazılan, hatıraları kapı  kapı  okunan Arsen Lupin bu ha?... Hırsız Arsen Lupin,  eytan Arsen Lupin, yezit Arsen Lupin, iyi Arsen Lupin, kötü Arsen Lupin; hal-kın hayalinde aldığı türlü h viyetlere göre sıfatları yer yer, zaman zaman değişen hırsız, kibar, yezit,  eytan, merhametli, alaycı, iyi, kötü Arsen Lupin.”

Bu romanda asıl Ars ne Lupin ile Türk Ars ne Lupin'i Cingöz Recai ilk defa bir arada vardır. Bir yandan karşı karşıyadırlar; çünkü millette olan sevgisinden dolayı Cingöz onun yakalanması için polise yardım etmek istemektedir. Diğer yandan birliktedirler; çünkü mesleğine duyduğu sevgiden dolayı Lupin'in hem dostu olmak istemekte hem de onunla çalışmak istemektedir. Bu iki kahramanı karşılaştırmak ise Cingöz' n ve bu romanda Lupin'in peşinde olan Mehmet Rıza'ya d  er. Ona göre:

- kisi de menfaatten ziyade şahsi keyifleri, şerefleri ve macera hırsları için çalışırlar.

- kisi de, birkaç kuruş  alanlar kürek cezası yerken, milyonlar çaldığı halde “ erefli insanlar” makamında oturan adamları soya-rak halkın sempatisini kazanmışlardır.

- kisi de, fukaraperver, cömert, hovarda ve dalgacıdırlar.

-Fakat Ars ne Lupin, Cingöz'e nazaran biraz daha sağlam ke-resteli, pembe, beyaz ve sarışın ba ı omuzlarının sıkı ternuva kemikleri üstüne iyi oturmuş, yüzünün çizgileri dik ve keskin, bakışları ciddi ve ancak gözlerinin dibindeki mavi çizgi içinde gizli bir k   msemi parıltısı görünen bir adam ki harikulade zekidir, fakat sezi leriyle olduğu kadar hesaplarıyla da hareket eder; akıl

ve mantığın kontrolünden geçmeyen hareketi yapması imkansızdır. Ani durumlarda süratli kararlar vermesine hiç engel olmayan bu akılcılığı Ars ne Lupin'e karşı bütün İngiliz ve Fransız polisini aciz bırakmıştır.

-Cingöz, daha zayıf, kuru ve esmerdir. Boynu incedir ve sanki bundan dolayı, düşük ba ı fazla hareketlidir.

-Cingöz mutlaka hesapla hareket etmez. Kendini tamamıyla sezi lere bıraktığı olmuştur ve evvelce yaptığı bir planını baştan-başa yıkarak bir saniyede yepyeni bir kararla harekete ge tiğı pek çoktur. Bunun için gayet  evik vücudu, ancak bir  arklı'da bulunabilecek kadar, yani son derece hassas  o kun bir tabiatı vardır.   te onu Ars ne Lupin'den ve herhangi bir Avrupalı'dan ayıran bu kıvraklığı,  o kunluğudur.

Romanın ilerleyen sayfalarında Cingöz ile Lupin'in birbirleri hakkındaki düşünceleri ise yazar tarafından şu şekilde dile getirilir:

‐G z göze geldiler.  iki hırsız arasında bu gizli kuvvet  l    melerinin gözlere ilk vuru uydu.  lk defa olarak aralarında aşkın ve kinin tatlı ve zehirli macununa benzeyen bir ruh cevheri, birbirlerine karşı bakışlarını dolduruyordu.‑

Ars ne Lupin'in Mehmet Rıza hakkındaki izlenimi ise dikkate değerdir: Türk polisinin başarısını tebrik eder hatta Sherlock Holmes' n de bu başarıyı takdir edeceğini söyler.

Bu kitapta ilginç olan bir diğer nokta; Lupin'in kimse tarafından bilinmeyen maceralarının onun ağzından anlatılmasıdır. Bunu ondan isteyen Cingöz Recai'dir. Ancak hik ye yarım kalır. Neticede o Maurice Leblanc'nın kahramanıdır. Yazarın kahramanı ise Cingöz olduğuna göre ancak ona kendisini yakın hissedebilir ve ancak onu anlatabilir.

Romanın sonunda metresini eroin çetesinin elinden kurtarmak ve soygun yapmak için İstanbul'a gelen Ars ne Lupin Cingöz Recai'yle karşı karşıya kalır. Acaba bu karşı karşıya kalı ta kim galip gelmiştir? Fransızların Ars ne Lupin'i mi yoksa Türklerin Ars n Lupin'i Cingöz Recai mi?   te bu muammayı çözmek siz okurların elinde... O zaman keyifli okumalar...

İSTANBULDA

Forma : 9

ARSEN LUPEN
İSTANBULDA
CINGÖZ RECAİ İLE
KARŞI KARŞIYA
ma:4
uş:5

ARSEN LUPEN
İSTANBULDA
CINGÖZ RECAİ İLE
KARŞI KARŞIYA
ma:4
uş:5

ARSEN LUPEN
İSTANBULDA
CINGÖZ RECAİ İLE
KARŞI KARŞIYA
FORMA
5

ARSEN LUPEN
İSTANBULDA
CINGÖZ RECAİ
ile
Karşı karşıya

ARSEN LUPEN
İstanbulda

ARSEN LUPEN
İSTANBULDA
CINGÖZ RECAİ İLE
KARŞI KARŞIYA

FORMA
1
5
Kuruş

ARSEN LUPEN
İSTANBULDA
CINGÖZ RECAİ İLE
KARŞI KARŞIYA

ma:4
uş:5

ARSEN LUPEN
İSTANBULDA
CINGÖZ RECAİ İLE
KARŞI KARŞIYA
ma:4
uş:5

ARSEN LUPEN
İSTANBULDA
CINGÖZ RECAİ İLE
KARŞI KARŞIYA

ARSEN LUPEN
İSTANBULDA
CINGÖZ RECAİ İLE
KARŞI KARŞIYA

ARSEN LUPEN
İSTANBULDA
CINGÖZ RECAİ İLE
KARŞI KARŞIYA

ARSEN LUPEN
İSTANBULDA
CINGÖZ RECAİ İLE
KARŞI KARŞIYA
FORMA
5

ma:4
uş:5

İSTANBULDA

ARSEN LUPEN
İstanbulda

ARSEN LUPEN
İSTANBULDA
CINGÖZ RECAİ İLE
KARŞI KARŞIYA

ARSEN LUPEN
İSTANBULDA
CINGÖZ RECAİ İLE
KARŞI KARŞIYA
FORMA
5

ma:4
uş:5

İSTANBULDA

ARSEN LUPEN
İSTANBULDA
CINGÖZ RECAİ İLE
KARŞI KARŞIYA

ma:4
uş:5

ARSEN LUPEN
İSTANBULDA
CINGÖZ RECAİ İLE
KARŞI KARŞIYA

Duvara Gömülen Kadın¹

Arsen Lüpen² İstanbul'da!..

Bu haber gazetelerde çıktığı gün, bütün şehir, belki bütün memleket allak bullak oldu. Rivayete göre hemen polis ikinci şube teşkilatı kuvvetlendirilmişti. Gene rivayete göre büyük bankaların idare meclisleri, kasa dairelerini daha fazla emniyet altına almak için toplanmışlar, zengin şirketler üst kat pencerelerine demir parmaklıklar yaptırmışlardı.

Arsen Lüpen İstanbul'da!..

Nasıl? Meşhur Fransız hırsızı, kibar serseri, Avrupa'nın her yerinde adı çıkan, maceraları her dile çevrilererek basılan şeytanlar kralı Lüpen mi?.. Ta kendisi!.. Bütün gazeteler onun bir türlü ele geçmeyen doğru fotoğrafları yerine tahminle yapılmış krokiler neşrediyorlar,³ her tarafta muhabir ve fotoğrafçı saldırıyorlar, sözde polisten evvel izini yakalamak istiyorlardı. Müvezziler:⁴ "Arsen Lüpen İstanbul'da!.." diye haykırdıkça, ahali, muharebe⁵ ilan edilmiş gibi gazeteleri kapışıyor. Bütün evlerde, vapurlarda, trenlerde, kahvelerde bu bahis: "Vay canına!.. Meşhur

¹ Kitabın 1935'teki neşrinde, ilk bölümün üzerinde "Birinci Kısım" adıyla bir bölümlendirmeye gidilmişti; fakat sonraki sayfalar boyunca "İkinci Kısım" başlıklı bir ayırım yer almamaktaydı. Damla Yayınevi "Garip Bir Kız" başlıklı 13. bölümden itibaren kitabı bölerek ikinci bir cilt hâlinde yayımlamış, Alkım neşrinde ise yine bu bölümün üstüne "İkinci Bölüm" başlığı atılmıştı. Biz bu bölümlendirmeyi uygun bulmadığımız için "Birinci Kısım" ibaresini kaldırdık. -en.

² Fransızca orijinal yazımı "Arsène Lupin"dir. Ancak metin boyunca yazarın tercihi esas alınmıştır.

³ Yayımlıyorlar.

⁴ Kitap, dergi, gazete dağıtıcıları.

⁵ Savaş.

Fransız hırsızı burada, aramızda ha?.. Nerede acaba?.. Şu karşı kaldırımında paltosunun yakasını kaldırarak hızlı hızlı yürüyen, uzun boylu, sarışın, pembe beyaz, çevik ve sinsî adam o olmasın? Belki de şimdi tramvaydan içeri giren ve krem rengi eldivenlerini ağır ağır çıkararak, ince parmaklı, kıvrak ellerinden birini şapkasının kenarına götüren adam odur yahut hususî⁶ bej renkli spor otomobil içinde etrafına gözlerinden birer zeki kıvılcım bırakarak geçen adam veya biraz evvel yanınızda tütüncüden ecnebi⁷ şivesiyle bir Yenice cigarası⁸ isteyen...”

Arsen Lüpen İstanbul'da!..

Fakat ne münasebet? Paris gibi yeryüzünün en zengin şehrinin bırakıp da suyu çekilmiş bir limon gibi her gün biraz daha kuruyan İstanbul'da Arsen Lüpen'in işi ne? Gazetelere bakılırsa haber Paris'ten geliyor. Fransız matbuatı⁹ yazmış: Arsen Lüpen, aylardan beri, Türkiye'den Avrupa'ya afyon ve eroin kaçakçılığı yapıyor ve Marsilya'daki teşkilatı vasıtası ile uyuşturucu zehirlerin Fransa'ya gizlice girmesini temin ediyormuş. Nihayet zamanını da haber veriyorlar: Mayıs'ın on altıncı perşembe günü İstanbul'a gitmek üzere Fransa'dan ayrılmış. Vapurla mı? Trenle mi?

⁶ Özel.

⁷ Yabancı.

⁸ 20. yüzyılın başlarında üretilen bir sigara markası. Tütün Osmanlı'da yetişmekte ama sigarayı Almanya yapmaktadır. 1899 yılında Alman İmparatoru'nun Osmanlı ülkesinden resmen sigara uzmanları istemesi ile İstanbul hükümeti tütün idaresinden yedi uzmanı Almanya'ya gönderir. Dresden'e giden bu yedi kişi devlet tarafından Prusyalıları tütün konusunda eğitmek için gönderilen ilk uzmanlardır. 1907 yılında Yenidze (Yenice) fabrikasında işe başlayan bu uzmanlar belki de ilk işçi göçünü oluştururlar. Böylece Yenidze sigara fabrikası Almanya'ya gelen ilk Türk işçilerin yerleştirildikleri iş yeri olarak da kayıtlara geçer. Bu fabrikada üretilen sigara ise Türkiye'de Yenice adıyla tüketilmiştir.

⁹ Basını.

Ekspresle mi? Konvansiyonelle mi?¹⁰ Belli değil. Hangi yoldan? Belli değil. Hangi hüviyet¹¹ altında? Belli değil.

İstanbul polisi ve gümrük muhafaza teşkilatı, o günlerde, uyuşturucu zehir kaçakçılığına karşı çok hassas davranıyordu. Birkaç büyük şebeke, saklı imalathane ele geçirilmiş, her sınıftan kaçakçılar tevkif edilmişti.¹² Arsen Lüpen'le alakası olan bunlar mıdır? Yoksa ele geçmeyenler de var mı?

Gazeteler polis müdüriyetinin vaktiyle Cingöz Recai'ye karşı fevkalade muvaffakiyetleriyle¹³ meşhur, eski sertaharri¹⁴ memuru Mehmet Rıza'yı çağırtdığını da yazıyorlardı.

Bu haber doğru idi.

Mehmet Rıza, Cingöz'ün o son Zeyrek vakasından¹⁵ sonra, gayriresmî olarak bile bu işlerden çekilmişti. Sultanahmet'teki evinden Cihangir'de bir apartmana taşındı, kendisinden on altı yaş küçük bir güzel kız aldı, sessiz oturuyordu. Şimdiye kadar hiçbir afyon, esrar, eroin kaçakçılığı işine de girmemişti; fakat polis müdürü, içine Arsen Lüpen ismi karışınca ahaliyi köpürten bu meseleye bakmasını kendisinden rica ettiği gün Mehmet Rıza hiç

¹⁰ Demiryollarında anlaşmalı hat.

¹¹ Kimlik.

¹² Tutuklanmıştı.

¹³ Başarılarıyla.

¹⁴ Başkomiser.

¹⁵ Burada Peyami Safa'nın 1932-1933 yıllarında tefrika edilen romanı *Allo... Allo... Yetişiniz!*'e gönderme yapılmaktadır. Bu romanda, diğer bazı Cingöz Recai serilerinde de olduğu gibi, Cingöz Recai Komiser Mehmet Rıza'ya olayı birlikte çözmeyi teklif eder. Bu sırada Mehmet Rıza emekli omuş, kendi açtığı dedektiflik bürosunda çalışmaktadır. Cingöz'ün olayı anlatması üzerine birlikte Zeyrek cinayetini araştırmaya başlarlar. [Sonraki baskılarında *Zeyrek Cinayeti* adıyla yayımlanan roman, Ötüken Neşriyat tarafından 2019 yılında özgün adıyla tekrar basılmıştır. -en.]

düşünmeden, belki Cingöz'le mücadelelerinin hararetli ve keyifli safhalarını hatırlayarak hükümetin teklifini kabul etti.

İlk elde, Mehmet Rıza, polisin köşe başı kaçakçılarına karşı takip ettiği sıkıştırıcı, göz yıldırıcı tazyik¹⁶ politikasının pek az işe yarayacağını kestirmişti. Başka bir yoldan gitti. Bunu sonradan anlayacağız. Bir hafta geçmeden, sabık¹⁷ sertaharri memuru, Beyoğlu'nda, Ahududu Sokağı'nda, büyük, dört katlı bir evin tarassut altına alınmasına¹⁸ lüzum görmüştü. Yirmiye yakın sivil memur evin her tarafını, köşeleri, arkadaki Kocağa Sokağı'nı gizli ve devamlı abluka altına almışlardı.

Bu evde, on yedi seneden beri İstanbul'da yaşayan, eski Amerika konsoloslarından, gayet zengin ve Hilal-i Ahmer'e,¹⁹ Himaye-i Etfal'e²⁰ sık sık teberrularıyla²¹ meşhur Daniel Ridway'ın karısı ile iki kız kardeşi oturuyorlardı. Amerikalı zengin, yaz kış, Rumelihisarı'ndaki yalısından ayrılmaz, kışın karısının oturduğu bu eve hiç uğramazdı. Madam Ridway'ın küçük kız kardeşi Lili kuvvetli bir

¹⁶ Baskı.

¹⁷ Emekli.

¹⁸ Gözetlenmesine.

¹⁹ 11 Haziran 1868'de aralarında Marko Paşa'nın da bulunduğu bir grup idealist doktor "Osmanlı Yaralı ve Hasta Askerlere Yardım Cemiyeti"ni kurmuştur. Cemiyet 1877 yılında "Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti" adını alır. Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılması ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasının ardından kuruluşun adı da 1923 yılında "Türkiye Hilal-i Ahmer Cemiyeti" olarak değiştirilir. 1935 yılında ise kurumun ismi "Türkiye Kızılay Cemiyeti" olur. Kuruluşa "Kızılay" adını veren Mustafa Kemal Atatürk'tür.

²⁰ Himaye-i Etfal Cemiyeti ilk olarak Kırklareli'de 1908 yılında kurulmuş ve Balkan Savaşı'na kadar çalışmalarını yürütmüştür. 1917 yılında ulusal düzeyde kurulan cemiyetin merkezi İstanbul olur. 17 Ocak 1921 tarihli bir padişah iradesi ile kamu yararına çalışan bir cemiyet olarak kabul edilir.

²¹ Bağışlarıyla.

nevrastroniye²² tutulduğu için, mart ayında karı koca onu Paris'e tedaviye götürdüler ve mayısın ilk günlerinde gene İstanbul'a getirdiler. Haziran haftasında onlar da Amerikalı'nın Rumelihisarı'ndaki yalısına geçmeye hazırlanıyordular. Taşınmalarına birkaç gün kalmıştı.

Polis Beyoğlu'ndaki evde pansiyoner olarak Belçikalı bir tuhafiyeye eşyası komisyoncusunun oturduğunu da biliyordu. Mehmet Rıza, bu evin kaçakçılık merkezlerinden biri olduğuna hükmettiği hâlde henüz hiç kimseden şüphe etmemişti. Kendisine mahsus kuvvetli ve sarsılmaz inatla evi göz hapsine aldirmaya devam etti.

Fakat tam o günlerde korkunç, tüyler ürpertici bir vaka herkesi titretti; öyle bir vaka ki, muharrirlerin²³ ağzında artık bir alay mevzusu olmaya başlayan Arsen Lüpen'i unutturdu. Zira bu kadar vahşi bir cinayetin Arsen Lüpen gibi sanatkar ve zarif bir hırsızla alakası olabileceğini kimse kabul etmiyordu.

Vaka şu:

Kurtuluş'ta, eski bir evin alt katında oturan rençber ustası Yorgo, çok çalıştığı bir günün akşamı, saat sekizde evine gelmişti. Sofra hazır. Adamcağız karısını ve çocuğunu kucakladıktan sonra ceketini çıkarmış ve oturmuştu.

Kadın, ancak haftada bir yiyebildikleri güzel kızarmış bir et yemeği getirdi. Yorgo iştahla gözleri büyüyerek tabağına büyük bir parça aldı.

İlk lokmayı henüz yutmuştu ki sokak kapısına şiddetle vurmaya başladılar.

Rençber doğrulmuştu, kaşlarını çatarak, yerinden kalkmadan bağırdı:

²² Nevrastroni terimi ruhsal bir hastalık olarak ilk defa 1869 yılında Amerikalı bir nörolog olan G.M. Beard tarafından psikiyatriye sokulmuştur. Genellikle baş ağrısı ve sinirlilik gibi semptomlarla, bilinmeyen bir nedenle ortaya çıkan fiziksel ve zihinsel tükenme ile açıklanan durumdur.

²³ Gazetecilerin.

- Ne... Kim o?.. Nedir bu..

Cevap vermediler. Kapıyı ikinci bir yumruk sarsmıştı.

Rençber yerinden kalktı ve yemeği yarıda kaldığı için peşkirini²⁴ öfke ile sandalyenin üstüne atarak, odadan bitişik sokak kapısına giden küçük aralığa çıktı:

- Kim o? Ne istiyorsunuz? Cevap veriniz! diye bağırdı.

Nihayet bir ses duyuldu:

- Açınız! Acele bir iş var.

Rençber kapıyı açtı.

Oldukça uzun boylu, kılığı kıyafeti düzgün, bol kara sakallı bir adam içeri girdi:

- Affedersiniz usta, dedi, seni rahatsız ettim.

Yarıda kalan yemeğine devam etmek için ağzını şapırdatan ve acele eden duvarcı ustası mırıldandı:

- Ne var? Ne istiyorsunuz?

Yabancı adam odaya girince kendini şöyle tanıtmıştı:

- Ben Doktor Sepetciyan... Giresunlu tüccar İbrahim Bey'den geliyorum.

Yabancıya bir sandalye bile göstermek istemeyen Yorgo büsbütün sabırsızlandı:

- Peki, ne var? Ne istiyorsunuz?

- İbrahim Bey gayet acele bir iş için seni çağırıyor.

- Kim bu İbrahim Bey?.. Peki... Yarın gelirim.

- Hayır hayır.. Şimdi iktizadır...²⁵ Hemen gelmelisin.

Duvarcı başını salladı:

-Yok artık, dedi, bundan sonra çalışmam ben. Görüyorsunuz... Familyamla²⁶ yemek yiyorum, sonra yatacağım. Yarın sabah erkenden iş başı.

Ve yabancıya kapıyı gösterdi. Fakat sakallı ısrar ediyordu.

- Bir saatlik iş var.. Sonra gene gelirsin. Bahşiş bolcadır...

²⁴ Genellikle pamuk ipliğinden dokunmuş ince havlu.

²⁵ Gereklidir.

²⁶ Fr. Ma famille: Ailemle.

Duvarcı yere bakarak:

- Nedir bu iş? diye sormuştu.

Bu suali bekleyen adam hemen cevap verdi:

- Bugün akşama doğru ben İbrahim Beyler'e misafir gitmiştim. Eski bir konsolu bitişik odaya taşıyorlardı. Eşya çok ağır; üstündeki ayna duvara düştü, hem ayna, hem çerçeveler kırıldı hem de eski duvarın bir köşesi çöktü. Bir saate kadar misafirler gelecekler... Salon berbat bir hâlde... Acele sıva lazım... Güç bir iş değil..

Yorgo, tereddüt içinde, başını kaşıyordu, fakat masanın üstünde tüten kızartmanın güzel kokusu ona kararını verdirdi:

- Gelemem ben, dedi, başka birini bulunuz!

-Buralarda başkasını bulamadım.

- İstanbul'da rençber kalmadı mı? Benim evimi size kim haber verdi?

- Komşular söylediler.

Duvarcı karısına baktı. Kadın, bir felaket kokusu almış gibi, Rumca:

- Gitme, Yorgo! dedi.

Yabancı, daha tesirli bir şey söylemek lazım geldiğini anlamıştı:

-İbrahim Bey'in otomobili dışarıda bekliyor... dedi, gene otomobille seni getiririz, bir saatlik iş, fazla değil, yirmi lira da para var.

Yirmi lira! Duvarcı bunu duyunca iş değişmişti:

- Yirmi beş lira!.. diye mırıldandı.

- İbrahim Bey çok zengindir, paraya bakmaz.

İşçi razı olmuştu. Ceketini sırtladı.

- Haydi, dedi, fakat orada kireç harç filan var mı?

- Hepsi var... Alet, mala filan da var.

Kadın kuşkulanıyordu. Yüreğinde müthiş bir sıkıntı vardı. Bu yabancıya hiç emniyet edemiyordu.²⁷ Gene Rumca:

²⁷ Güvenemiyordu.

- Yorgo, dedi, vakit çok geç... Düşün...

Çocuk da yalvardı:

- Baba gitme!

Fakat babası kararını vermişti.

- Yirmi beş lira az para değil... Yarın sana bir şimendifer alırım.

Kasketini başına koyarken yabancıya sordu:

- Ev yakın mı?

Öteki:

-Fazla sürmez... diye mırıldandı.

Duvarcı karısını ve çocuğunu kucaklamış, yabancıнын arkasından yürümüştü.

Sokağa çıktılar. Kapıda bir otomobil vardı. Şoför motoru harekete getirdi. Hava iyice kararmıştı. Dondurucu bir sis iliklere işliyordu.

Sahte Ermeni doktoru, otomobilin kapısını açarak: "Gir usta!" dedi.

Rençber, aklına hiçbir şey gelmeden arabanın içine girmişti.

İçeride, karanlıkta, ustanın göremediği iki adam vardı. Yüzleri siyah bir maske ile örtülü idi. Duvarcı bunları görünce geri çekilmek ve bağırmak istedi, fakat vakit bulamadı. Hemen üstüne atılmışlar ve boğazına bir atkı sarmışlardı. Ağzına da bir mendil tıkadılar. Umulmaz bir çabuklukla gözlerini, ellerini ve ayaklarını bağlıyorlardı.

Otomobil hızla yürüdü.

Hiçbir şey görmeyen, ses çıkaramayan, kımıldayamayan duvarcı müthiş bir korku içinde idi. Ne istiyorlar ondan? Nereye götürüyorlar.

Otomobil uzun zaman gitti. Yarım saat mi, bir saat mi, on dakika mı Yorgo farkında değil... Nihayet, şiddetli bir sarsıntıdan sonra, otomobil durmuştu.

Rençberi tutup havaya kaldırdılar, sonra ayaklarının bağını çözdüler, taş merdivenlerden çıkardılar. Adamcağız tir tir titriyordu.